

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja vsak mesec po celi polii. Velja za celo leto v tiskarnici in po pošti 1 gld. 50 kr. nov. dn., za pol leta 80 kr. nov. dn.

Tečaj I.

V Ljubljani 1. grudna 1861.

List 12.

VABILO

na naročbo „Učiteljskega Tovarša“ za prihodnje leto 1862.

Steklo se bo kmali že leto, kar se je rodil naš „Učiteljski Tovarš“ in šel pozdravljat svoje mile prijatle, brate in domoljubne Slovence, kateri so ga tudi prav prikladno in ljubeznjivo sprejemali in blagovoljno podpirali. — Slava in priserčna hvála bodi tedaj vsem blagim domoljubom za to pravo bratovsko ljubezen in krepko pomoč!

„Učiteljski Tovarš“ bo svojo hvaležnost s tem kazal, da bo prihodnje leto dvakrat na mesec izhajal, in sicer 1.) zato, ker ga zares potrebujemo, — nekaj da obvarujemo to, kar smo pridobili, nekaj pa da bomo vedno bolj napredovali in delali za pravo srečo našega domačega šolstva, — 2.) ker tako tudi želé veči del vsi naši častiti bravci in podporniki, ter nam svojo pomoč obljubujejo, — 3.) ker se jih je dosihmal toliko naročilo, da smo mógli shajati, in ker se terdno nadjamo, da ne bodo le doseđanji naročniki nam zvesti ostali, temuč da bodo še drugi pristopili in nas lepo podpirali; sicer pa bi mógel „Učiteljski Tovarš“ svoje prijatle zopet le enkrat na mesec obiskovati.

„Učiteljski Tovarš“ bo tedaj v novem letu 1. in 15. dan vsakega mesca izhajal, in se bo zavoljo tega samo za en goldinar podražil. Veljal bo za celo leto 2 gl. 50 kr., za pol leta pa 1 gl. 30 kr. *)

*) Naročilne pisma prosimo frankirane, in kmali, da se bo vedilo, koliko iztisov bo treba.

Lepo prosimo vse naše ljube brate in spoštovane šolske prijatelje, pa tudi vse mile domoljube po vsem Slovenskem, da bi tudi v prihodnjic z naročnino in z dopisi blagovoljno podpirali naš trud in prizadevanje, katero saj po dobri volji méri na pravo dušno in telesno srečo našega milega naroda.

Vredništvo in založništvo.

Národní duh v šoli.

Marsikdo se bo čudil, da še celo v šolo silimo národnega duha, ktereга je že tako povsod obilo. Vendar, ako na tanko preišljujemo, kaj je narod in njegov pravi duh, se nam ne bo čudno zdelo, da ga prištevamo k šolski omiki, ktera mora biti ob enem tudi ljudska omika. Pravi národní duh je blago čutilo, ktero izhaja iz preserčne ljubezni do domovine in naroda. Njegovo poglavitno vodilo pa nam kliče: „O srečuj po svoji moči, pa po pravični poti, svojo domačo deželo in družino, ktera te je rodila in zredila!“ — Tudi v šoli se mora to blago vodilo národnega duha oživljati in skerbno nadaljevati. Učitelj kot ljudski izreznik mora vediti, da lahko veliko stori za srečo in blagor domovine, ali pa ji neizrečeno veliko škoduje.

Ako tedaj učitelj hoče, da bi v mlade serca pravega národnega duha zasajal, mora:

1. tudi on sam svoj narod pobro poznati in vediti njegov namen, ktereга mu je Bog odločil in tudi pripomočke, kteri mu pomagajo na večjo popolnomost. Uči naj se tedaj zgodovine narodove. Tu bo zvedil, da so Slovenci veja velikega slovanskega debla, starodavnega naroda, — da so bili vedno prav mirno ljudstvo, ktero je raje pokojno delalo, kakor pa se vojskovalo, čeravno so bili tudi hrabri vojaki in junaki, če je bilo treba, — dalje bo zvedil, da so bili vedno usmiljeni in gostoljubni, — da so ljubili svobodo, pa so bili vendar radi pokorni svojim prednikom in vladarjem, — da ljubijo in spoštujejo svojo sveto vero, svoje šege in navade in svoj materni jezik i. t. d. Ako bo izreznik slovanske mladine tako mislil in prevdarjal, bo kmali spoznal kam in kako se mora naj bolj obračati

pri splošni in posamezni izreji. Vidil bo, da se mora vsak zrejenc izobraževati na tanko po duhu in v duhu svojega naroda, da mu bo mogel kdaj kot mož kaj koristiti in ga ljubiti.

2. Učitelj naj varuje, da se pri otrocih nikakor ne kalí perva ljubezen in sladki občutek do staršev, bratov, sester in do domače hiše. Zatoraj naj od otrokove rodovine vedno spoštljivo in ljubeznjivo govori, in naj ga spominja na svete dolžnosti, ktere mora do nje spolnovati. Kdor ne ljubi svojih in svoje domače hiše, tudi ne ljubi in ne more ljubiti domovine svoje.

3. Učitelj naj v serca svojih učencov skerbno cepi pravo pobožnost, ljubezen do Boga in do bližnjega. Iz pobožnega serca že samo po sebi izhaja ljubezen do svojega naroda in do svoje domovine. Izrejnik naj bo svojim učencom sam lep zgled v vseh takih okoliščinah, in naj jih za to vnema tudi z drugimi mnogimi pobožnimi zgledi.

4. Učitelj naj nikar ne zatira pri otrocih nedolžnih národnih navad, temuč naj jih veliko več lepo vravnuje in ohranjuje.*) On naj tedaj namesto ptujih reči rad in pogosto rabi in razklada v šoli lepe slovenske pregovore, izreke, poslovice, pesmi i. t. d. Tudi naj pusti otrokom, da se včasi razveseljujejo s kako nedolžno národno igro i. t. d.

5. Učitelj naj v šoli vedno zvesto gojí materni jezik. Slovenskim otrokom se naj bolje prileže mili slovenski jezik. V njem se združuje serce in duh, um in občutek, resniča in priprostost. Le en jezik je pravi dušni in resnični govor otrokov; le v enem jeziku se zbuja in razrašča njegova dušna omika. Le v enem, to je, v maternem jeziku se ponavljajo presladki spomini našega zlatega mladega časa. — Kdo bi bil vendar tako neusmiljen, da bi ljubim otročičem jemal ali kvaril njih naj drajši zaklad — materni jezik? — Otrok ljubi le eno mater in le eni njen jezik; in ako govori v ptujem jeziku, je vsa taka urnost le na videz, kar se časoma popolnoma razgubi. Kdor vzame otroku materni jezik, mu vzame tudi domovino, zakaj z jezikovo vezjo se raztergajo nevidne vezi ljubezni, ktere nas vežejo do svojega naroda in domovine. Noben jezik se z národnim duhom ne vjema tako, kakor materni jezik; zatoraj pa tudi

*) Spomnimo se, da je enkrat neki učitelj otrokom prepovedal, da ne smejo o veliki noči s pirhi igrati (turčati). Ako se otrokom ne privošči kaj takega, kar komaj doživé in pričakajo, postajajo potem merzli in gluhi do vsake reči, naj si bo dobra ali ne.

učitelj, kateri otrokovega maternega jezika dobro, ali še celo nič ne zna, nikoli ne more s svojim podukom storiti toliko, kolikor stori ali bi mogel storiti ta, ki dobro govori otrokov materni jezik. To je stara, stara resnica, katero terdijo vsi učeni pedagogi vsih časov in narodov. In vendar se pri nas na čisto slovenski zemlji dobi še tu pa tam kak neslovensk učitelj, kateri, namesto da bi služil domovini, ktera ga redi, pa ji le škoduje in podkopuje nje srečo. Zato pa se tudi očitno kaže, kako so taki nesrečni učenci zanemarjeni. Njih misli in občutki se nikakor ne stikajo z besedami, ktere se jim polagajo na jezik; in ravno to jim mora pomagati, da potem postajajo lažnjivi, hinavski in nezvesti, kakoršni zgledi se dan današnji vidijo in slišijo po naši mili domovini, da Bogu se usmili!

6. Učitelj naj pravega národnega duha pri učencih tudi s tem zbuja, da jim večkrat kaj pripoveduje iz zgodovine narodev in iz popisa domačih krajev. Kaže naj jim slavne dela slavnih mož iz naroda, in naj jih soznanja z lepimi in imenitnimi domačimi kraji, z domačimi pridelki, z lepimi znajdbami i. t. d. — Skerbí pa naj še, da bodo otroci tudi po telesu zdravi in čversti, — ter postajali močni in korenjaški. —

Ako tedaj učitelj po teh in takih vodilih vnema in pospešuje pravega národnega duha v šoli, se bodo njegovi učenci lepo po domače zrejali in, po domače zrejeni, bodo enkrat tudi velika sreča in veljava svojega naroda, svoje domovine in vse države. Spolnovale se bode besede našega pesnika, kateri pravi:

„Še narodnost, oj ni pregnana,

Dokler je v mlade serca vžgana!“

T e č n o u č i l o .

Kazavni poduk.

Domače živali.

Snova. Krava, vol, tele, konj, osel, ovca, jagnje, koza, svinja (prešič, prase, pujs), pes, mačka, petelin, kokoš, pišè, gos, raca, golob, pura (puran, kavrač), pav.

Učba. Ljudje redé doma mnogotere živali, katerim zato pravimo domače živali. Krava je koristna žival pri hiši; daje

nam mleko, maslo in sir. Dobra krava molze 10 do 12 let. Pregovor pravi: „Krava pri gobcu molze“. — Vol je večji in močnejši, kakor krava. Vole vpregamo v voz in plug. — Tele je mlad junček ali mlada kravica (telica). — Krave, vole in teleta imenujemo z eno besedo goveja živina, goved ali govedina. Goveja živina ima preklan rog na nogi ali parklje; ima debelo glavo in dva zakrivljena roga, s kterima lahko bôde. Govedina je rujava, pisana; kakšna še? Kaj je poleti? kaj po zimi? Goveje meso je dobra in tečna jed. Iz volovskih kož dela usnjar močne podplate, iz kravjih pa usnje za urbase. Telečje kože so bolj mehke, in se rabijo za šolne in drugo lahko obutalo. Goveja mast dá loj za sveče in milo; iz rogov delajo žlice, glavnike in druge take koščene reči. Dlaka se rabi za sedla, komate i. t. d. Govednjek je dober gnoj. — Konj je naj lepša domača žival; je po 16 pesti visok, ima visoko glavo, na vratu grive, dolg žimnat rep in terde, podkovane kopita. Konji so rujavci, vranci, belci i. t. d. Mlademu konju pravimo žebé, — staremu, zdelanemu pa kljusè. Konji vozijo in nosijo. Konj je zelo naučljiv. Tudi iz konjskih kož se dela usnje; v nekterih krajih še celó konjsko meso jedó. Konjska žima se rabi za blazine, stole i. t. d. Kaj konj je? — Osel je manjši kakor konj; ima široko glavo, dolge ušesa in čopast rep. Tudi osel vozi in nosi. Kaj osel je? Pol konja in pol osla je mula. Pregovor pravi: „Osel je vodo nosil, pa je vendar žeje poginil“. — „Glej, da ne prideš s konja na osla!“ — Ovca je manjša kakor govedina; po koži ima volno, ktera se ji dvakrat na leto striže, in se rabi za sukno, nogovice, klobuke i. t. d. Ovce imajo tudi preklane parklje; ovčje mleko daje dober sir, meso pa daje dobro jed. Ovce so bele in černe. Kaj jedó? kaj pa naj raje? Ovčje kože se rabijo za usnje in kožuhe. Iz ovčjih čev delajo strune. Ovca je prijazna in pohlevna žival. Pregovor pravi: „Krotkih ovec gre mnogo v en hlevce“. — „Ena garjeva ovca vso čedo oskruni“. Mlada ovca je jagnje ali janček. — Koza je nekoliko večja kakor ovca; ima brado in nektera tudi roge, ki so nazaj zakrivljeni. Koza ima dobro mleko. Koze so rujave; kakšne še? Kaj koza je? Kozlova koža da irhovino za hlače. Ovce in koze se imenujejo drobnica. Goveja živina in drobnica živež prežvekuje. — Svinja je manjša kakor koza; ima preklane parklje, dolge ušesa, rivec in tanek rep; po koži ima ščetine. Čemu so ščetine? Svinje so

zeló požrešne in nečedne. Kaj jedó? Kaj nam dajejo? Pregovor pravi: „Kdor se med otrobe meša, ga svinje snedó!“ — Pes je zeló zvesta in naučljiva domača žival. Psi so več plemen. Kako jim pravimo? Psi imajo hude zobe in na nogah ojstre kremplje. Psi so rujavi, beli, črni i. t. d. Ali so vsi psi enako veliki? Čemu so psi? Pregovor pravi: „Pes ima kosmate ušesa, vari se, da ti hlač ne pomeri!“ — Mačka ima okroglasto glavo, svitle oči, ojstre kremplje, in lahko pleza. Mačke so černe; kakšne še? Čemu so mačke? Pregovor pravi: „Če ni mačke domá, imajo miši ples“. — Petelin je lepa domača ptica; ima lepo rudečo rožo na grebenasti glavi in v repu dva lepa kriva peresa; na nogah ima spredaj po tri kremplje zadaj pa ostroge. Perute ima prav močne in ojster kljun. Petelin je zernje; poje na vse zgodaj, in ljudi na delo kliče; svojo družino pa lepo vodi in verdeva. — Kokoš je manjša kakor petelin; na nogah ima štiri kremplje: tri spredaj, enega zadaj; na glavi ima rudečo rožo. Kaj nam dajejo kokoši? — Pregovor pravi: „Kokoš vodo pije, in na Boga gleda“. — Piše je mlad petelinček ali mlada kokoš. — Gos je velika domača ptica; ima širok kljun in prav dolg vrat; na nogah med kremplji ima rudečo kožo; čemu? Gos težko letí. Čemu so gosje peresa? Gosi so bele; kakšne še? Kaj nam še gosi dajejo? Kaj gosi jedó? — Raca je gósi podobna, pa je vendar manjša kakor gos. Nektere race imajo prav lepe peresa. Kje so race naj raje? Kaj jedó? kaj nam race dajejo? — Golob ima rudeče noge, štiri kremplje, tanek kljun in precej dolge perute. Golob je prav čedna živalica. Kakšne so golobje peresa? Kaj golobje jedó? Kje so naj raje? Nekteri golobje imajo na glavi čepico. Golobje meso je zdrava in tečna jed. Toda pregovor pravi: „Pečeni golobje ne leté nobenemu v usta“. — Puran je večji kakor petelin; ima dolg vrat in velik rep, kterega razširi, kadar je jezen. Puran dá dobro pečenko. — Naj lepši domači ptič je pav, kateri ima pozlačeno perje. Z repom naredí zlato kolo, da ga je lepo viditi, pa se tudi zadere, da ga je gerdo slišati; je zernje, pa tudi pobira kače in kušarje.

Vse domače živali nam veliko veliko koristijo; zato pa jih moramo tudi lepo imeti in jih skerbno opravljati. Dajati jim moramo v pravem času živež in vse, česar potrebujejo. Tudi jih ne smemo nikoli nepotrebno mučiti. Pravičnemu se tudi živali smilijo.

Navod za podučevanje v petju.

(Dalje in konec teh elementarnih vaj.)

VII. V a j a.

a) b) in c) poleg VI. vaje. Pristavi še ponavljanje „osmeroreda“. Sostavo osmeroreda prav razjasniti naj služi naslednja lestvica, ki jo naj učitelj na tablo narisa.

8		Na ti podobi naj učitelj jasno dokaže, kje se
7		glas za malo, kje pa se za veliko stopnjo pre-
6		makne. Opomnim tukaj še, da je zelo koristno,
5		posamne „čveterorede“ dolgo časa pred peti, pre-
4		den se po dva v „osmerored“ združevati začneta.
3		Tudi naj nihče ne misli, da mora ravno toliko en
2		pot učiti, kolikor sem za vsako „vajo“ spisal.
1		Tako tesnih mej nikdar nisem mislil nikomur staviti.

Vsakteri g. učiteljev bo sam prevdaril, koliko je mogoče njemu in otročičkom en pot dobro dognati. Poverhnost tukaj še veliko več škoduje, kakor pri drugih predmetih, ker ona goljufa učitelja in učenca; oba mislita le napredovati, pa ne razumeta se še celó eden drugega. Vzemite toraj, dragi bratje! načertane „vaj e“ v prijazno podani izgled, ter vedite, da me bo neizrečeno veselilo, ako sem ž njimi enemu ali drugemu kaj malega postregel. Kolikor je v njih „teoretičnega“ učila zapopadenega, bo zadostilo večí del povsod potrebam prvošolcov.

Pridenem le še učilo „triglasa“ (Dreiklang). Učitelj predigra glasove: c, e, g. Učenci jih presojujejo, potem zapojó, naprej in tudi zadniško: g, e, c; učitelj pové, da se taki trije glasovi zaporedoma, ali pa tudi vsi trije na enkrat lahko zapojó, in da skup zapeti storé prijetno soglasje, ki se mu „triglas“ pravi. Poslednjič naj se s to vajo združijo tudi besede, p. triglas gor', tri - glas dol' — in več tacih. —

S tim sklenem „elementarne“ vaje za prvošolce.

Ako naš ljubi „Tovarš“ v prihodnjem letu kaj več podpore najde, da bo zamogel „notni tisk“ si naročiti in učila te verste z notnimi izgledi razjasnovati, sem pri volji spisati „elementarni“ in „pesemski“ tečaj za drugošolce; brez notnega tiska pa učilo za petje pisati, bi se reklo: prazno slamo mlatiti. Nadaljevanje imenovanega učila je tedaj sklenjeno z notnim

tiskom, in če tega ne bo, sem primoran zastran spisov te verste se pri svojih dragih tovarših posloviti, upajoč, da se, kadar zasije solnce boljših časov, zopet vidimo. —

Za letos tedaj: **Z Bogom!** *)

Že stara zastavica, pa jo je težko uganiti.

Dragi „Tovars!“ Ker prinašaš v svoji pisani torbici tudi zastavice, na! tukaj ti podam jaz eno, katero že sam nekoliko časa ugibam, pa je le uganiti ne morem. Vem tudi, da jo z mano vred že marsikteri učitelj dalj časa ugiba, pa je tudi ne more uganiti. Znabiti bi bil pa vendar le kateri tolikanj srečen in premeden, da bi jo prav in spodobno uganil; zatoraj, naj gre na svitlo! —

Koliko trudapoln je učiteljski stan, to ti, dragi učitelj, ni treba praviti, saj sam skušaš; da bi pa pravil to drugim, kateri tega ne skušajo, bi le bob v steno metal; zatoraj — raje molčim.

Kako imeniten je učiteljski stan za državo in za vso človeško družbo, menim, mi tudi ni treba še le dokazovati, ako se le pomisli, da po učiteljih prihajajo prihodnji državljani in po učiteljih se širi omika in napredek med narod. Učitelji so, katerim se izroča naj dražje, kar imajo starši, — njih otroci; oni so, kateri položijo prvo podlago izobraženja v persi še nezmožnega deteta, na ktereга ze znabiti v njegovi moški dobi ponosno ozira ves narod, — in čigar slavo narodi in narodi kujejo med zvezde v oblake; — oni so toraj prvi, kateri sicer nevidno pa naj pred obdelujejo gručast steber marmorni, ki ga narod poznejše, kakor izdelani kip dviga na slavo svojih velikánov.

Da je tako, je tudi država spoznala in kazala, ker je učitelje zavoljo njih imenitnega opravila in dobička, ki ga s podukom celi državi napravljajo, razredila, kakor vradnike, v dietne razrede, in jim je tudi dovolila nositi vradniško odoro ali uniformo, da bi s tem bolj pospešila namen učiteljskega stanu i. t. d. Ako kdo misli, da to ni res, naj le pogleda v

*) „Uč. Tovarš“ se tukaj čast. gosp. Fr. Adamič-u v imenu vseh svojih tovaršev preserčno zahvaljuje za lepo „podučevanje v petju“, in tudi želi, da bi se njegovo odkritoserčno voščilo kmali spolnovalo. Vredn.

knjigo političnih šolskih uredb str. 41, §. 62, in vidil bo, kako je černo na belo do lasca tiskano, da učitelji ljudskih šol se štejejo v 11. dietni razred, in §. 63 govori od odore ali uniforme učiteljev. Ako pa še kdo dvomi in misli, da to velja le drugim učiteljem, in ne tudi nam, — znabiti zato, ker slovensko učimo, — bere naj kurendo ljubljanskega konzistorija, ki je izšla 31. vinotoka 1849 po sl. ministerstvenem ukazu 14. vel. serpana 1849, ako se ne motim, z vradno številko ¹⁷²²/₂₈₈.

Kaj da je hotla država s tem doseči, se lahko ugane. Hotla je namreč s tem učiteljem spoštovanje in veljavo pri ljudstvu pridobiti, ker brez tega ne more učitelj v svojem poklicu storiti toliko, kolikor se od njega tirja. Res čuden pripomoček! — Streha pred, kot hiša! —

Kako pa se strinja ta njen namen z materialnim stanjem marsikterega učitelja, to je zastavica, katero razrešiti so naše dušne moči preslabe, in ako bi tudi šlo za glavo.

Ker so učitelji zeló potrebni, in njih poklic zelo težaven, kako se li strinja njihova plača z njihovimi dolžnostmi? Ali ni vsak delavec vreden svojega plačila? — Vemo sicer, da država ne more vsemu kaj, kar tudi ne tirjamo; obžalujemo pa, da med tem, ko je pri drugih javnih stanovih vse bolj vredeno, se ne poprime resnobno tudi naša stvar. Vemo tudi, da razne okoliščine veliko k temu pripomorejo; obžalujemo pa tudi, da ravno nas vselej zadevajo.

Sodniški hlapci (beriči) imajo po 200 gl. letne plače, zraven prosto stanovanje, obleko in še druge dohodke. Ako bi se s temi dohodki primerili dohodki marsikteriga učitelja, bi se jasno vidilo, koliko slabiji so. In vendar, kateri izmed tih ima imenitnejše opravila in večje dolžnosti? Kteri stori več za blagor ljudstva? — Da! zadnjič sem bral v nekem nemškem listu, da ste razpisane bile služba policijskega služabnika in podučitelja, prva z letnim dohodkom 210 gl. s prostim stanovanjem in z 52 gl. za obleko, — druga pa, — (ne ustraši se!) s 36 gl. 8 kr., — reci: šest in trideset goldinarjev in osem krajcarjev!!

Da se kaj takega 1861. leta zgoditi more, bi si človek misliti ne mogel, pa „živemu človeku se vse primeri,“ pravi naš pregovor. To sicer se ni zgodilo ravno v naši slovenski domovini; žalostna priča pa je, naj si bo tu ali tam, kako se drugače misli, drugače ravná z učiteljskim stanom. Saj je že

zadosti žalostno, če ima podučitelj le 150 gl., ali da povem bolj na tanko 157 $\frac{1}{2}$ gl. na leto, ali pa še kaj manj. In kaj še! Še to se ne more dobiti, kadar bi revež hotel in kakor bi smel tirjati. Po nekterih krajih si mora učitelj tako borno plačilce sam od hiše do hiše pri krajcarju pobirati, zraven pa še marsiktero žaltovo pozirati. Ako se pa to tudi povsod ne godi, se mora pa učitelj večkrat podložno ukloniti nemili osodi, ktera mu zapové čakati, dokler ni drugače. Kaj milslite, kaj je sad takih okoliščin? — Ali bo učitelj, ki je že tako slabo plačan, in potem, ko se mu še to ne dá o pravem času, veselo šel na svoje delo? — Piše se sicer lahko, kako naj bo učitelj unet v svojem poklicu, ali poskušati je treba. Govori se lahko, kako naj si učitelj prizadeva, da se vedno bolj in bolj izobrazuje, kako naj si v ta namen omeni to ali uno knjigo. Ali če mu je treba skerbeti za naj potrebnišo hrano, ako se mora boriti z revščino in pomanjkanjem, se more pač malo tega od njega tirjati. Svetuje se mu tudi lahko, kako naj varčno živi, da ne zabrede v dolgove; ali koliko se tega zgoditi more, vé, kdor si v takih okoliščinah sam skuša. Ako se pa tak nesrečnež kje pri svojih vikših kaj pritoži, se mu veči del odgovarja, da naj poterpí, in da se ne more pomagati. Vemo sicer, da se ne more vsakemu precej zgoditi po volji; vemo pa tudi, koliko časa more učitelj poterpeti brez dohodkov, in ako bi tudi mogel, saj je vsak delavec vreden svojega plačila; zatoraj obžalujemo to, da ravno učitelj je primoran za svojo kervavo zasluženó plačo tako rekoč še prositi, kakor da bi mu bila iz zgolj milosti podeljena, ali pa še tožariti se in mesce in leta čakati, preden kaj dobi.

To so rane šolstva, na katerih bolehajo naše preplitve uredbe in spodkopujejo dobri namen. Dokler se jim ne pomaga, se more od njih le prisiljeni sad pričakovati, dokler popolnoma ne omagajo, enako drevesu, ktero raste v pusti zemlji, kjer mu reje primanjkuje.

Ravno tako je pa tudi toliko časa zastonj, da bi si učitelj pri ljudstvu spoštovanje in veljavo pridobil, dokler se ljudem daje vzrok misliti, da učiteljski stan mora biti pač nepotreben, ker se mu njegov trud tako neredno in slabo plačuje, ker pregovor pravi, da je vsak delavec vreden svojega plačila. In dokler se ta pregovor na tanko ne spolni tudi pri

učitelju, toliko časa bojo zaderževali slabi nasledki spoštovanja učiteljevo tudi pri prostih ljudeh.

Naj bi toraj marsikdo premislil to žalostno zastavico in pomagal po svoji moči, da bi je ne bilo treba ugibati marsikteremu učitelju. Naj bi to tudi resnobno pretresli v prihodnjem deželskem zboru, in ako se že družega ne zboljša, naj bi se saj to, da bi učitelju ne bilo treba pa toliko potih svojega plačila iskati in čakati.

Zdaj, ko se poteguje za druge reči, je čas, da bi se tudi za učitelje kaj storilo, da bi še bolj ne zaostali. To preserčno prosimo, in tudi upamo, da bo tudi nam enkrat prisvitela čista pravica enako jutranji mili zarji po tamni noči. —

Ti pa, dragi „Tovarš“, sprejmi voljno pričujoče verste, in postajaj tako na vse strani pravi učiteljski organ! Obljubim Ti, ako Ti bo ljubo, da Ti bom v prihodnje še večkrat postregel z enakimi spisi. *)

Bog daj, da bi padle moje odkritoserčne besede v rodovito zemljo, in da bi obrodile zaželeni sad po dobrem name-nu, ktereга sem pri tem imel!

Fr. Gerbic.

Še enkrat: „Živio“ in „Slava!“

V predzadnjem (10.) listu „Tovarša“, na strani 165, piše g. Δ pod navedenim nadpisom: „Prav je, da Slovenci vpijemo oboje; — — — „Nemci tudi vpijejo „Hoch“ in „vivat“.

Nismo pa vsi bravci skoz in skoz za to „prav je“.***) „Slava!“ radi pustimo veljati, ker to je občnoslovansk pozdrav, in beseda in oblika lastna tudi naši slovenščini. Priznamo ji tudi prednost pred „živio!“ ker veljá za eno ali več oseb brez ozira na spol, med tem ko se „živio!“ nanaša le na eno in sicer le moško in nagovorjeno ali 2. osebo enojnega števila — v okrajšani želivni obliki (da bi ti — moški) „živio!“ = živil! (sloven.). Posnemaje pa to hervažsko

*) Akoravno „Uč. Tovarš“ ne poje rad pogosto jeremijad, si vendar šteje za svojo dolžnost, da včasih tudi vsemu svetu pokaže skeleče rane svojih odkritoserčnih, ljubih bratov.

Vredn.

***) V pomenu, v katerem nam čast. gosp. Δ oboje priporoča, smo pač vsi ž njim enih misel, — nekaj da se sklepamo, kakor sicer v mnogoterem oziru, tudi v tem s svojimi južnimi in severnimi brati, nekaj pa, da pokažemo da smo Slovani, in da privadimo na to nektere gospode, katerim razun „Hoch“ in „Vivat“ vsak drugi slavoklic žali uho, kakor da bi bilo kmečko, nespodobno in neotesano klicati „živio“ ali „slava“.

Vredn.

obliko („živio“) je še mnogo mnogo Slovencev v večstranski zmoti: prvič jo mislijo ravno to, kar je njih slovenska „živijo“, tedaj 3. oseba množnega števila za vse tri spole, dasiravno je „živio“, po že rečenem, le 2. oseba enojnega števila in za sam moški spol. Res da slov. „živijo!“ se rabi v onikavnem nagovoru tudi le za eno samo osebo ktereга koli spola: n. pr. (naj) živijo! (oni — gospod, gospá, veličanstvo); toda oblika vendar le ostane 3. osebe množnega števila. — Dalje se herv. „živio“ loči že tudi po izreki od slov. „živijo“: una ima le dve slovki (ží-vio) z naglasom na prvi, ta pa ima tri slovke (ži-ví-jo) z naglasom na predzadnji. Ako tedaj prosti Slovence koga pozdravlja s hervaškim „živio“ po hervaški izreki, kazi s tem izreko svojega „živijo!“ ktero si v unem misli, in pa ne razume Hervata, ki s svojim „živio“ pozdravlja le moškega, Slovenec pa tudi žensko: n. pr. „živio“, gospá! (ker si misli: naj živijo oni gospá). Hervat vselej loči spol in število — klicaje: živio! živila! živili! živele! Te hervaško pravilne oblike pa delajo slovenskim posnemuhom še drugo pomoto s tem, da jih mislijo izpeljane od glagola živěti (leben), kar ž njim tudi hočejo reči, dasiravno v slovenščini izvirajo le od živíti (ernähren), kar pa je ves drug pomen, n. pr.: Doktor je oče živel, je on živil svoje otroke; odkar pa je umrl, se morajo otroci sami živiti, če hočejo živěti. V slovenščini bi se tedaj omenjene hervaške pozdravila imele pravilno glasiti: živel! živela! živeli! živele! — to je: da bi živel! živela i. t. d. Komur pa te domače oblike ne „zvone“ toliko „lepo“, kakor nerazumljena ptuja „živio!“ naj rabi namesti njih, kar je naravneje, krajše in slovenščini primerneje, rabi naj „živili!“ ali pa „živite!“ ki tudi „lepo zvonite“ in veljate za vse spole, n. p.: Živi, prijatel! prijateljica Živite, gospod! gospá! gospodje! gospé! Tako bo Slovenec saj vedil, kaj pravi, med tem ko posnemčevaje nerazumljeno ptujstvo ne vé, kaj trobi, ko pozdravlja tudi žensko z „živio!“

Kar g. Δ piše od rabe „preteklega časa (brez „je“) za velivni naklon“ med „Belimi Kranjci“ v njih izrekih: „posušil se mi perst“, „usahnila mi roka“, „poterla te slana“, je očitna zmeta pisavcova: v teh izrekih ni izpušeno „je“, ker velivnik nima té oblike („je“ posušil, „je“ usahnila, poterla); izpušeno je le „da bi“ želivnega naklona, kar se tudi popolnoma vjemá z obliko in pomenom teh izrekov: da bi se posušil, da bi usahnila, poterla.

Ne omenjam pa navedenih mnogostranskih pomot z „živio!“ zato, kakor da bi se toliko spotikal nad njim, „ki verh tega še prav lepo zvoní, pa tudi ušesa preletí“*), temuč le edino zato, da v djanskih zgledih pokažem, v kolikere zmete zapeljuje slepo posnemčevanje ptujih besed in oblik, kjer bi lahko naravneje, varneje in pravilneje izhajali s svojimi domačimi brez

*) Ravno zavoljo tega smo se Slovenci tako naglo poprijeli veselega klica „živio“, in dasiravno bi vsem radi iskreno priporočali klicati „slava“, ker je beseda res slavna in pristojna vsem osebam ktereга koli spola, homo pred ko ne, tudi v prihodnje vpili oboje, da le vemo, kaj vpijemo, in da nam pride iz pravega serca.

vsake pomote. Pametni človek si ne izposojuje ptuje obleke, dokler mu ne zmanjkuje njemu primernejše lastne; čemu bi si li izposojeval tuje besede in oblike, dokler mu ne manjka lastnih za ravno tiste reči? Kakor nerodno in smešno mu stoji ptuja obleka, ravno tako nerodno in smešno tudi ptuja beseda in oblika. Nikar ne bodimo Slovenci na veke podobni rodotajni sraki, ki se je šopirila s ptujim perjem, pa bila ravno zato zasmehovana od ptujcev in zaničevana od svojcov! □

Opominek za orglavca.

Red za cerkvene pesmi v tem mesecu. Za 1. adv. ned.: Pri darovanji: „Zbud' se 'z spanja, verna duša!“ (glej Dolinarjeve ned. pesm.) ali od sv. Andreja apost.: „Štej k delovcom Gospoda svet Andrej nar prvi se“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za 2. adv. ned. in za praznik spočetja Marije device: Pri darovanji: „Daj mi vredno počastiti!“ (glej Potočnikovo sv. pesm.) ali „Zdrava vse nebes gospa!“ ali „Zari se“ (glej g. Riharjeve nap.) ali od sv. Miklavža: „Svet Miklavž, svetnik častiti!“ ali „Svet razgled se tukaj vidi“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za 3. adv. ned.: Pri darovanji: „Vi oblaki, ga rosite!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za 4. adv. ned.: Pri darovanji: „Dopolni se obljuje čas“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Za sveti večer in sveti dan: „Kar je že dolgo želel svet,“ „Poglejte, čudo se godi!“ „O pastirci, zdaj vstanite!“ (glej Potočnikove sv. pesm.) „Pokonci, narodi!“ „Prelepo nocoj nam žari se nebó;“ (glej g. Riharjeve nap. in Praprotnikove pesm.) i. t. d. (Tudi stare lepe božičnice naj se vversté; glej Dolinarjeve pesm. od praznikov, Majerjevo pesmarico i. t. d.)

Za praznik sv. Štefana: Pri darovanji: „Sveti Štefan, ti presrečni!“ (glej Potočnikove sv. pesm. 4. nat.), potem kako božično pesem.

Za ned. pred nov. letom: Pri darovanji: Od sv. Janeza evang.: „Učenc ljubezni, čisti cvet!“ (glej Potočnikove sv. pesm.), potem kako primerno božično pesem.

Za zadnji dan leta: „Nocoj dvanejste zvon ne mine“, potem zahvalno: „Hvala bod' Gospod Bogu!“ (glej Potočnikove sv. pesm.)

Božična.

Lej, zvezdice božje
 Miglajo lepó!
 Odperto široko
 Je sveto nebó.
 Duhovi nebeški
 Se 'z raja versté,
 Prepevajo slavo,
 Na zemljo hité.

Obljuba predavna
 Postala je res,
 Prišel je zveličar
 Na zemljo 'z nebes,
 Pri ubogih pastirjih
 Kot dete leži,
 Si revšino 'zvoli,
 Ponižnost uči.

Oj srečne dušice,
 Ki njega dobé!
 On polni z bogastvom
 Ubogo sercé.
 Vsi k njemu hitimo,
 Saj rad nas imá!
 Odkrivajmo rane
 Mu svoj'ga serca!

Novice.

(Odlomek iz prijateljskega dopisa.) Zeló me je razveselilo, ko sem zvedil, da naš ljubljani „Tovars“ misli dvakrat na mesec obiskovati naše slovenske šole. Le naprej v složni tovaršii, in porinili bomo slovenskemu svetu na mirnem morji potujočo bogato barko! Napredujemo sicer počasi, pa vendar spešno; zakaj, kjer prvi učitelji dežele ne podpirajo procvetanja svojega, tam je slabo i. t. d. — Vi se zahvaljujete za moje poverhne spise. Zakaj? Ali ni to moja sveta dolžnost kot sinka mile matere Slave? Dokler bo „Tovars“ izhajal in moje pero pisalo, ga s svojo majhno podporo ne bom zapustil. Le nič ne dvomite; spisov bote gotovo toliko dobivali, da se tega dela brez vse skerbi lahko polotite.

Iz Šentjurja na Štajarskem. Ljubi „Tovars!“ z velikim veseljem sem čital dopis „iz Krašnje“ v Tvojem 11. listu, v kojem se je hvalilo prelepo petje nedolžnih šolskih otročičev ob veliki cesti od Ljubljane proti Vranski. Zraven pa še jaz pristavim: Sladkó petje nedolžnih otročičev se tudi prav pogosto nahaja in sliši o jeseni po spašnikih od Vranske proti Celju, kar se lahko vsak sam prepriča. Kdor pa še bolje in sladkejše petje mile mladine slišati hoče, naj se jeseni k očitnim šolskim preskušnjam podá, in videl bo, da šolska mladina v prelepem petju zares leto za letom stopa navišjo stopnjo. Hvala vsem gorečim g. g. učiteljem, kateri se veselo pečajo in trudijo z otroškim petjem: zakaj mično petje lepih popevk pomaga neizrečeno veliko k pobožni izreji nedolžnih otročičev. Vsak človek mora spoznati, da od tistega časa, kar se je jelo v šoli petje učiti, zginujejo tudi pohujšljive in umazane pesmi pri prostem ljudstvu. Vse to se poterjuje, kajti o poletnih večerih lahko človek sliši, kako odrasčeni fantiči in dekliči od svojega doveršenega posla gredé lepe in svete pesmi prepevajo, ter sami sebe in druge razveseljujejo. Pa, kakor lepo petje popotnika v serce gine, toliko več ga še veseli, ako ga nedolžna mladina iz šole gredé, pobožno pozdravlja s „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Več časa že hodim po mnogih krajih po opraviilih; pa to lepo navado najdem le pri otročičih od Vranske do Braslovča na Štajarskem.

To je resničen dokaz vsakemu ptujcu, koliko velja dobra šola. Po nekterih krajih pa se mi prigodi, namesto da bi me otroci pobožno pozdravljali, me še zasmehujejo. Oj, kako težavni pot taka malo pridna mladina popotniku napravlja! Dobro vem, da se mladina povsod uči, kako se mora po poti gredé obnašati; ali žalibog! to se ne spolnue. Dragi „Tovars!“ zakaj se nekteri otrociči tako slabo po poti obnašajo? in kako bi se naj ložeje ta pobožna navada lapega pozdravljanja povsod vpeljala! *) H koncu pa še rečem: Hvala vsem marljivim g. g. učiteljem, posebno pa tistim iskrena zahvala, koji si po vsi moči prizadevajo, da bi se njihovi šolci povsod lepo obnašali; zakaj, lepo obnašanje otrok podpira odraščenicim ljubezen do šole, slabo pa jo podira. Z Bogom! *Martin Krašovec, kmet.*

Iz Kamnika. — k. Moje misli so, da naj „Tovars“ po vsaki ceni dvakrat na mesec izhaja, ker je enkrat na mesec premalo za namen, ktere-ga si je ta list postavil. Tudi se čuti, da kak daljši sostavek tako rekoč zgubi mikavnost in veljavo, če ga bravec bere, pa zopet dolgo ne vidi. Ako pa bo „Tovars“ dvakrat izhajal, se bo tedaj za povzdigo našega učiteljstva veliko zboljšalo, in marsikteri dopisavec bo raje dopisoval, če nas bo „Tovars“ bolj pogosto obiskoval. — Dobro vem, da vrednik nima veliko časa, da bi sam mogel obširno spisovati; on ima z vredovanjem dosti sitnost; in vendar, ker se zanašam, da se bo za naprej „Tovarsu“ več pisavcov pridružilo, se ni bati prevelike zadrege. Kar mene zadene, si bom, ako Bog dá, prizadeval „Tovarsu“ večkrat kaj dopisovati; ali kaj pomaga, ker je moja vednost preplitva. **) Po mojih mislih bi bilo tudi treba, da bi „Tovars“ prinašal tudi kaj podučnega iz slovenske slovnice in sploh iz slovenskega leposlasja in spisja.

Kakor sem slišal, je bilo letosi pri konzistorialni preskušnji zastavljeno vprašanje od oblik slovenskega glagola, kar je gotovo marsikteremu noyincu glavo belilo. „Tovars“ naj bi nam tedaj tudi takih rečeh kaj podajal. — Če bo „Tovars“ večkrat shajal, bo tudi smel prosteje dihati, to je, da bo smel večsi tudi iz kakega kota šolskih izb kaj pomesti in jih prevetriti. — Ako bo Bog hotel in sreča učiteljska, bo naš mladi „Tovars“ postal sčasoma verli mož in čverst odgojitelj na slavo božjo in na srečo našega milega naroda. — H sklepu naj še omenim, da mi je sostavek v zadnjem listu: „P o s k u š n j a i m e n s k e z l a g e r e k“ kaj zeló dopadel. Bo li „Tovars“ ta mični spis še dalje prinašal? ***) Z Bogom!

Iz Ljubljane. „Novice“ nam v 45. listu kažejo svoj prav dober šolski program za Slovence gledé ljudskih in srednjih šol, ter pravijo:

Kar se tiče ljudske šole, to so se vsi pedagogi že davno zedinili, da se mora osnovati čisto na maternem jeziku, ako hoče uspeh imeti. Sklicujemo se v tem oziru na spis Nemca barona Helferta sedanjega c. k. vodja učilnih zadev avstrijsanskih. To prepričanje je tudi naše, ter terjamo, da bodo ljudske, tako imenovane „farne šole“ čisto slovenske. Samo v tako imenovanih glavnih šolah po mestih s štirimi razredi, iz katerih mladež deloma prestopa v srednje šole, naj bi se odstopilo od načela natoliko, da bi se v 3. in 4. razredu jel učiti tudi nemški jezik, kakor posebni nauk, ali slovenski jezik ima ostati tudi v teh šolah skoz in skozi učni jezik.

Naj nam nihče ne ugovarja, da kmet sam želi nemški jezik. To proti nam nič ne dokazuje, ker vemo, zakaj si go želi. Kmet je praktičen človek, ter sodi svoje potrebe po dosedanjih okoliščinah, ker je nemščina kaj veljala; al dajte slovenskemu jeziku v šoli, pisarnici in djanskem življenju njegove pravice, ki mu gre do temeljnih postavah naše države, da ne bode ptujec na domači zemlji, bo pa kmet kmali drugačnih misli. Ako bi pa poedini kteri človek na

*) „Beseda gine, izgled ga rine“.

Vredn.

**) Ravno take misli nam kažejo veselo upanje.

Vredn.

***) Če bo po volji gosp. pisavca tega sostavka, ga bo nadaljeval „Tovars“ v II. tečaju.

Vred.

kmetih želel, da bi se njegov sin tudi nemškega jezika naj ga učil, dá po učitelju posebej v tem jeziku poučevati; al nihče naj ne tirja, da bi se zavoljo enega ali dveh morali vsi drugi otroci po nepotrebnem z nemščino ubijati in dragi čas zgubivati za druge mu tako kervavo potrebne vednosti.

Radostni tudi beremo v 46. listu „Novic“ iz Gorice, da so imeli v ondanjši normalki, pod predsedništvom šolskega nadzornika g. dekana J. E. Mozetiča, veliko učiteljsko konferencijo, h kateri so bili menda vsi ljudski učitelji goriške nadškofije povabljeni. Na dnevnem redu je bil nov učni načert za goriško-gradiškansko ljudsko šolo poslan od teržaškega na mestništva. Nasledek pretresovanja je bil, da je menda uni „kulturi“, ki jo nekteri za edino vladarico čislajo, za vselej odklenkalo. Sklenilo se je namreč, poslani načert koj vpeljati. Po tej učni osnovi se tedaj umakne nemščina narodnima jezikoma in neha popolnoma biti učni jezik v goriško-gradiških šolah; učila se bo le kot predmet po 4 in 5 ur na teden v III. in IV. razredu glavnih fantovskih šol; iz deklških in vseh farnih šol je za vselej odpravljena. G. dopisnik pravi, da se ta važni načert opira na skušnje, katerih si je bil šolski svetovavec g. Pavišič o priložnosti, ki je lani ondanšnje šole obiskoval, prepolno torbico nabral, ter pravi: „Slava g. Pavišiču, slava goriškemu učiteljstvu!“

Slišali smo enkrat, da se bo tudi pri nas marsikaj prearedilo v ljudskih šolah; toda zdaj je zopet vse tiho, in učitelji delajo vsak po svoji dobri ali slabi navadi, kakor jim je drago. Bolje bi bilo, da bi mi, ki smo na sredi Slovenije, kazali sosedom pot, kakor pa da jo drugi nam kažejo.

Iz Ljubljane. V nedeljo zvečer 24. nov. je napravila čitavnica svojo prvo „besedo“, pri kateri je nje predsednik čast. gosp. mestni predstojnik Mihael Ambrož pozdravil družbenike s preserčnim govorom. Dokazal je, da je človek iz dvojne nature: telesne in dušne; pa ima tudi dvojne potrebe — materialne in duševne — da potrebuje tedaj dvojnega razsvitljenja: materialnega in duševnega, — da duševno razsvitljenje napreduje naj krepkeje tam, kjer je ustanovljeno na narodni podlagi, — in se razširja naj bolj tam, kjer se opira na združene moči i. t. d. — (Tudi naše ljudske šole naj bi se ravnale po teh zlatih resnicah.)

Premembe v učiteljskem stanu.

Za začasne učitelje pridejo g. g.: Janez Juvanc iz Lašič na Unice, — Albin Hofbauer z Unice v Lašče, — Janez Novak iz Boštanja v Čermošnice, — Florijan Kaliger iz Čermošnic v Boštanj, — Janez Poženel iz Dobrepolja v Črni Verh pri Idrii, — Janez Gantar, pot. pripr., v Adlešče, — France Adamič, pot. pripr., v Zgornji Tuhinji.

Za podučitelja pride g. g.: Matija Rant, pot. pripr., v Dobropolje. Franc Mlakar, zač. uč. v Čermošnicah, se je službi odpovedal.

Imenik visokočast. in čast. g. g. naročnikov. 501. Dr. Andr. Vojska, c. k. sodni svetovavec v Ljubljani. — 502. Greg. Keržič, c. k. državnega pravdnika namestnik v Novem mestu. — 503. Slav. narod. čitavnica v Marburgu. — 504. Slav. narod. čitavnica v Ljubljani.

Današnjemu listu je pridjan zavitek, kazalo in naročilni list za novo leto.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.